

Národopisne posebnosti.

Píše Ivan Vrhovec.

(Dalje in konec.)

kaj je še lepó in kaj zahteva šega, »móda« še od svojih čestilcev?

Po vsem svetu je razširjena navada, vrtati ušesa in nos ter vtikati vánje različno lepotičje. V tem številu smo tudi Evropci, moški in ženske; le kar se tiče obilice in različnosti tega, kar obešamo v ušesa, ne merimo se z divjaki. Papuvanci vtikajo vánje steklene jágodice, obročke od srebrá, medí, železa in drugih kovin, skoljke, vence od trave pletene i. t. d. Dostikrat nosijo obilo te šare v ušesih, ki se zaradi tega takó razvlečejo, da sezajo dóli do rámen in se dá skozi predrtino vtekniti pest. Kafri in Vagogi v Afriki, Jalniti na Maršalskih otokih shranjujejo v njih celó stvari, ki jih drugi ljudje nosimo po žepih, n. pr. tobak, lule, malo orodje i. t. d. V znamenje žalosti za kakim umršim imenitnikom si prevezujejo nekateri razrodi te luknje ter se odpovedó s tem vsemu ušésnemu lišpu.

Prav takovo lepotičje nosijo ti ljudje tudi v nosnicah. Ta šega pa ni poznana samó po otocih Vélikega morja, ampak seza daleč sem proti zapadu; v Mali Aziji, Siriji, na otoku Cipru in celó v Evropi, na grških otocih jo poznajo; le da si prebadajo nosnice samó ženske ter vtikajo vánje le zlatnino in srebrnino; tej šegi se uklanjajo tudi maklaski Indijanci v Oregonu v Ameriki. Indijanci Klasetovci si prerezavajo nosnice, kadar ujemó mórskega kíta.

Široke nos se vidi marsikateremu razrodu v Polineziji in Mikroneziji posebno lep. Ker imajo ti ljudje sicer ozke nosove, tarejo si nosne kosti in jih potiskajo noter v obraz. Godí se to v zgodnji mladosti, med velikimi bolečinami in dostikrat ne brez smrtne nevarnosti. Na otoku Tahiti niso takó neusmiljeni, tam déklicam nosnice samó polagoma raztezajo, da se razširijo takó, kakor ustnice.

Tudi ustnice, spodnje in zgorenje, zdé se marsikje pripravne za raznovrstno lepotičje. Vender se ta šega ne nahaja pri toliko razrodih, nego vrtanje nosá in ušes, a poznajo jo na obeh polutah naše zemlje, ne le Avstralci in Afrikanci, ampak tudi Eskimoti in Indijanci v Severni in Južni Ameriki, in olupševalni nagon človeškega rodú se razteza še na take dele človeške glave, katerih v obče solnce ne ob-

seva in ki jih je le časih videti. O jeziki, ki jih Papuvanci tatuirajo ženskam, smo že govorili. Na Novi Britaniji si barvajo ljudje zobé rdeče, na Salomonskih otokih črno; tudi Japonke ljubijo to šego in ni še davno, kar so si barvali še moški zobé takisto. Avstralci, Penongi v Birmi in Batoki v vzhodni Afriki si lomijo in izbijajo iz čeljusti (radi lepote) sprednja dva zobá; Birmanci pravijo, da zató, da niso opicam podobni, Batoki pa, da niso podobni cebram, ampak volom. V deželi Ugejeja v Afriki in Papuvanci na Novi Gvineji si jih pilijo rtasto, v podobi ajdovega zrna.

Največji ponos kitajskemu, sijamskemu in birmanskemu plemenitniku pa so nohtovi, dolgi nohtovi, podobnejši krempljem nego nohtovom. Vsakdo nas vé, da se nahaja na konci prstov obilo in zeló razvitih živcev, zató je prst ravno tu takó občutljiv. Noht rase človeškemu prstu prvič: da varuje te občutljive živce, drugič pa: da je prst trdnejši. Živalji kremplji tudi niso nič drugega, nego nohtovi, sevéda mnogo trdnejši in pri nekaterih živalih grozovito orožje.

Živali je taci h nohtov treba, človeku pa, ki si izumi lahko stokrat in stokrat izdatnejšega orožja, so celó na poti, ako vzrasejo predolgi; sicer pa poskrbi že priroda sama, da se to ne zgodi. Ko vzrasejo toliki, da bi utegnili prst slabiti, odlomijo se samí. A mnogo národov nosi nenavadno dolge nohtove, sósebnó v části so pri národih vzhodne in jugovzhodne Azije. Po 3 in 4 *cm* dolgi niso na Kitajskem prav nič nenavadnega. Sevéda si jih morejo privoščiti le ljudje, ki jih je Bog z zemeljskimi darovi toliko oblagoslovil, da jim ni treba prijati za nobeno delo. In to je najbrž vzrok tej čudni in zraven tega dosti ostudni šegi. Dolg noht je živa priča, da njegovemu gospodarju ni treba delati, da je aristokrat ali vsaj človek višjih stanov. Kitajca je delati sram, in kdor le more, kaže, da mu ni treba. Kitajske dame nosijo srebrne ali zlate nanóhtnike na prstih nalašč zató, da se jim nohtovi ne polomijo.

Kitajske nohtove pa še presežajo v dolgosti anamski, sijamski in kočičninski, zlasti nohtovi na moških rokah so pravi kremplji. L. 1876. kazal je E. T. Hamy v pariški antropološki družbi fotografirane roké dveh anamskih plemenitašev. Na jedni teh rók so vzrasli nohtovi po 10 — 12 *cm* dolgi; še večji in ostudnejši so bili videti na drugi: dolgi so bili po 40 — 45 *cm*. Na prvi roki so bili nohtovi le proti koncu nekoliko ukrivljeni, na drugi pa že ne več samó ukrivljeni, ampak trije njih, na srednjem prstu, na prstanci in na mazinci, trikrat svédraсто zaviti.

Anamci pusté vsem nohtovom dolgo rasti, razven ónemu na kazalci; ko bi vzrasel še ta takó dolg, tedaj bi Anamec niti najlažje stvarí ne mogel držati med prsti.

Hamy ni védel povedati, je li ta šega po zadnjeindiškem polotoku zeló razširjena ali ne. Pri dvajsetih nohátiš Sijamcih, ki jih je imel drug Francoz priliko opazovati, videl je le jeden nenavadno dolg noht na mazinci in od poslancev, ki prihajajo iz Anama v Pariz, imajo le nekateri posamezne dolge nohtove, posebno na palci in na mazinci. Vsekako pa so dolgi nohtovi v Zadnji Indiji lepотиčje in znak dostojanstva in imenitnosti.

A tudi po drugih krajih so v navadi, n. pr. na otoku Mindanao, kjer prstov nikoli ne obrezujejo, ampak jih samó pilijo. Jednaka šega velja na Javi. Na polineškem Tahitiji si veljaki svoje dolge nohtove pridno snažijo; v znamenje kneževskega svojega dostojanstva pusté tudi Melanezi na otokih Fiči nohtom rasti v dolgost.

V Afriki poznajo to navado mnogi razrodi. Livingstone je našel dolge nohtove pri Makololovcih in Cameron jih je opazil pri prestolonasledniku Kanjenje. Tudi na zlatonósnem obrežji Gorenje Gvineje so znak imenitnosti: čim daljši so, tem číslanejši. Trgovci merijo neki tam ž njimi zlati prah. Tudi v Basamu (v Gvineji) nosijo dolge nohtove, toda le na levici, s katero ne jedó nikoli, levica jim služi le za nečista opravila. Že starim afrikanskim národom so bili dolgi nohtovi znani. Na spomeníkih v stari državi Moreo se odlikujejo kraljice z nenavadno dolgimi nohtovi. Dolge nohtove so nosili tudi mehikanski duhovniki, ki si jih niso smeli porezavati, kakor tudi lás ne striči, in mnogim brazilskim divjaškim razrodom so krempljasto ukrivljeni nohtovi na palcih odlika glavárjev.

In v Evropi? Videti jih je v salonih aristokratov in ljudij, o katerih je Horacij dejal, da so porojeni »*fruges consumere*« ali pa taci, ki bi radi vsaj s kremplji dokazali, da je nekaj plemenitega v njih. Zakaj jih nosijo, pač ne vé nijeden med njimi. Nevedoč pa dokazujejo antropologu, kakó krčevito se ohranijo nekatere šege iz dóbe najnižje izobraženosti v čisto drugačnih razmerah in pri národih in v krogih, ki se prištevajo najvišjim. Z enakim zadovoljstvom se bahata s svojimi dolgimi nohtovi evropski plemenitaš in ljudi žróči glavár otočja Fiči ter sta jednako ponosna nánje.

Tudi noga se mora udajati módi. Kitajke si pripravijo z velikimi mukami majhne, silno majhne noge, ali bolje rečeno zgnetó si jih v majhne képe, ki so najpodobnejše konjskim kopitom. Čímbolj je noga képasta, tem lepša je; kitajska dama brez pohabljene noge ga ne

dobí ženina; po velikosti nevéstine noge se ravna njegova dóta. Ta šega je tem čudnejša, ker Kitajka ne smé svoje noge pokazati po nobeni ceni ne, takó kakor Mohamedanka golega obraza ne; sramuje se tega celó največja razuzdánka; nedostojno je že upreti očí v tla, ako gré kaka dama mimo. Na vseh kitajskih slikah so noge z obleko pokrite.

Ta šega je sila stara, pravega začetka in vzroka pa ji ne vedó. Le bajka pripoveduje, da je imela neka kraljičina 1100. l. pred Kr. r. pohabljeno kápasto nogo, in da ne bi imela nobena nje séster prednosti pred njo, izdali so zakon, da si morajo vse Kitajke omisliti take noge. Nedvojbeno pa je ta šega prava pravcata kitajska šega; v južni Kitajski, v domovini pravih Kitajcev, razširjena je povsod in celó med nižjimi stanovi, na severu pa, kjer prebivajo Mandžuri, je zeló redka; Mandžurom je celó strogo prepovedana.

Na kakšen način si te ubožice kazé svoje noge, bila je Evropcem dolgo velika skrivnost. Déklice hodijo do 4., v nekaterih krajih do 7. leta v velicih ohlápnih šóljnih, potem pa jim začnó matere kaziti noge, v imenitnih rodovinah je to pôsel posebnih umetnic. Najprej se upognejo štirje prstje pod stopálo ter obézejo z močnimi trakovi, le palec ostane prost. Za tem upognejo vse stopálo takó, da podtaknejo pódnje lahko valjar, katerega se mora noga polagoma privaditi. Pri upogibanji in prevezovanji póči dostikrat katera kost v stopálu; v nekaterih provincijah jemljó iz noge celó še kostí, najbrž čolničarsko kost (Kahnbein), ki je zbok raznih manipulacij izstopila. Čevlje je treba v jednomér menjati, in sicer obuvajo Kitajke vedno manjše, napósled je noga le še (spredaj precèj šiljasti) képi podobna, na sredi stopála kolikor mogoče obokana, spredaj na prstih pa dóli upognjena. Pêta in palec se kar največ približata. Napeta koža na nogi se pordečí in je časih polna oteklín. Gnécenje in trdno prevezovanje nóg morajo nadaljevati tudi pri odrastlih déklicah; sáma sebi prepuščena bi noga dobila v kratkem zopet prirodno svojo obliko.

S takimi pohabljenimi nogami hodijo Kitajke prav stéžka in njih hója je ráčji ali gósjí káj podobna; noga se v členkih ne upogiba več, ker so kite v nji polagoma zamrle; dostikrat zamrjó takisto mišice v mécích in stégnih. Da pri tem tudi kostí oslabé, umévnó je samó po sebi. Hója Kitajk je zaradi tega jako omahljiva, o vsaki priliki se spotaknejo in padejo. To pohabljevanje škodi vsemu telesu; celó Kitajke, živéče v najboljših gmotnih razmerah, so le šibke, na pol zdrave, na pol bolne ubožice, in vender bi bile ravno oné najhujše

nasprotnice, ko bi prihajalo komu na misel, to šego odpraviti. Kitajci si ženske lepote brez pohabljenih nóg ne morejo misliti.

Ko je pred desetimi leti potoval naš avstrijski nadlajtenant Kreitner z grofom Sechenyjem po Kitajskem, nanesla je v pogovoru z nekim mandarinom beseda tudi na nogé kitajskih dâm. »Kolikor manjša, toliko lepša!« dejal je mandarin, iztegnil mazinec, prikimal zadovoljno z glavó ter dejal: »Taka, taka, in nič večja!« — Kreitner in njegovi tovariši se posmehnejo, mandarin jih začuden pogleda in krogeljico tobaka za svojo lulo svaljkajoč vpraša: »No, in pri Vas? Ali si pri Vas dekleta ne prevezujejo nóg?« — »Ne! Pri nas rastó, kakor se jim ljubi.« — »Brrr!« bil je odgovor mandarinov in streslo ga je po vseh kostéh, kakor nas, kadar se nam pripoveduje kaj gnusnega!

Končno pa ne pozabimo debelúhov! Ti so marsikje v prav veliki části. No, celó pri nas si gladi svoj pitani trebušek marsikdo z velikim zadovoljstvom. In zakaj bi ga ne! Saj ga stane mnogo! Vsak si ga ne more omisliti; zató uživajo pri neizobraženih národih debeluharji veliko spoštovanje. Na mnogih polineških otocih je rejenost znamenje aristokratov in glavárjev. Na Lojaltih so debelúhi jako češčeni; debelemu katoliškemu misijonarju, ki je oznanjal pred kacimi tridesetimi leti tam sveto vero, hodila je njegova rejenost zeló v prid. Bil je zaradi nje jako spoštovan in misijonski njegov pôsel s tem zeló olajšan.

V Indiji imajo debelost kaj zeló v čislih, zlasti v Sindhu. Zamórci Ovambovci v Južni Afriki, ki je sploh najugodnejši svet za rejene suveréne, volijo za vladárje le take osebe, ki so ali že debelejši od drugih, ali obetajo vsaj, da bode obseg njih života kdaj večji, negoli družih ljudij. Izvoljenega glavárja pitajo prav pridno. Popotnik Galton je našel v teh krajih kralja, ki je moral nočévati pod milim nebom, ker ni mogel zaradi debelosti svoje več v kočó zlesti.

Rejenost je v Južni Afriki v toliki části, da je preprostem ljudstvu hudó prepovedana. Zrediti se in torej lepí postati smejo le glavárji. Gorjé nesrečnemu prostaku, komur se jame život debeliti! To je veliko zločinstvo proti vladárju in dostikrat s smrtjo kaznovano. Vagogom se zdi debelost celó nekaj nadprirodnega; nenavadno debele ljudi časté tam po božje. Že na starih stavbah etijopske države Meroë se odlikujejo kraljice z nenavadno rejenostjo. V jugoafrikanških državah Karagve, Unjoro i. t. d. lepé so kraljice le takrat, če so nenavadno debele; zató pitajo kraljičine že v zgodnji mladosti z mlekom ali mléčno kašo ter jih dostikrat s tepenjem silijo uživati grozne obilice mleka.

Posebni ljubitelji lepó rejenih žensk so Arabci in to že od Mahomedovih dnij. Mahomedova soproga Aiša je bila pravi »monstrum« rejene ženske in pri popisu ženske lepote navajajo Arabci tudi nje netjakinje, s katero se v debelosti ni mogla meriti nobena druga. Ta arabski ukus se je z arabskim gospodstvom razširil po vseh podklonjenih deželah. O Mavrih pripoveduje Mungo Park, da se jim zdé lepé le óne ženske, ki odtéhtajo velbloda. Tudi Mavri so jih pitali z mlekom, z velblodjim mlekom, ki so je morale déklice rade ali nerade uživati v velikanski obilici. Če ni šlo zlépa, sezali so po palicah. Arabci v Senegalu pošiljajo svoje dame v kraje z mastnimi pašniki, kjer ima živina boljše mleko nego v domačiji. Semkaj v réjo dane odebelé se nenavadno in se vračajo take v veliko veselje željno pričakujočih jih domačinov.

Jednako rejenost zahtevajo od lepih ženskih tudi Indi; že zapovedi kralja Manu priporočajo ženinom, naj gledajo pri izbiranju nevest na to, »da je hója gracijozna, kakor óna mladega slóna.«

Kitajci pa so nasprotnega ukusa; lépim Kitajkam ni smeti biti rejenim, marveč óné so tem lepše, čim šibkejše in nežnejše so; moški pa se radi odebelé in so ponosni na to pridobitev.

Toda dovolj! Antropologu so taka opazovanja jako zanimiva, ker mu dokazujejo, da se nekatere šege nahajajo pri národih, ki stanujejo daleč, daleč drug od družega; dokazujejo mu, da so nekatere šege svojstvo vsega človeškega rodú, naj so národje že izobraženi ali neizobraženi.

Iz življenja mlade umetnice.

Novela.

Spisala Márica.

(Dalje.)

Dné 24. grudna leta 1884.

«Kakó si upam, kakó morem iz hiše v takem vreméni?» vprašali so me Montejevi in se čudili.

»O«, dejala sem, »to je meni ljubó, dobro sem oblečena in dobro mi dé, ko mi ta ledena burja brije v obraz, také oživljeno in svežo se čutim. In snegá! Tega se veselim kakor otrok. Tekati po njem! Ni lepšega! Kaj trčba, da oni vedó, da komaj